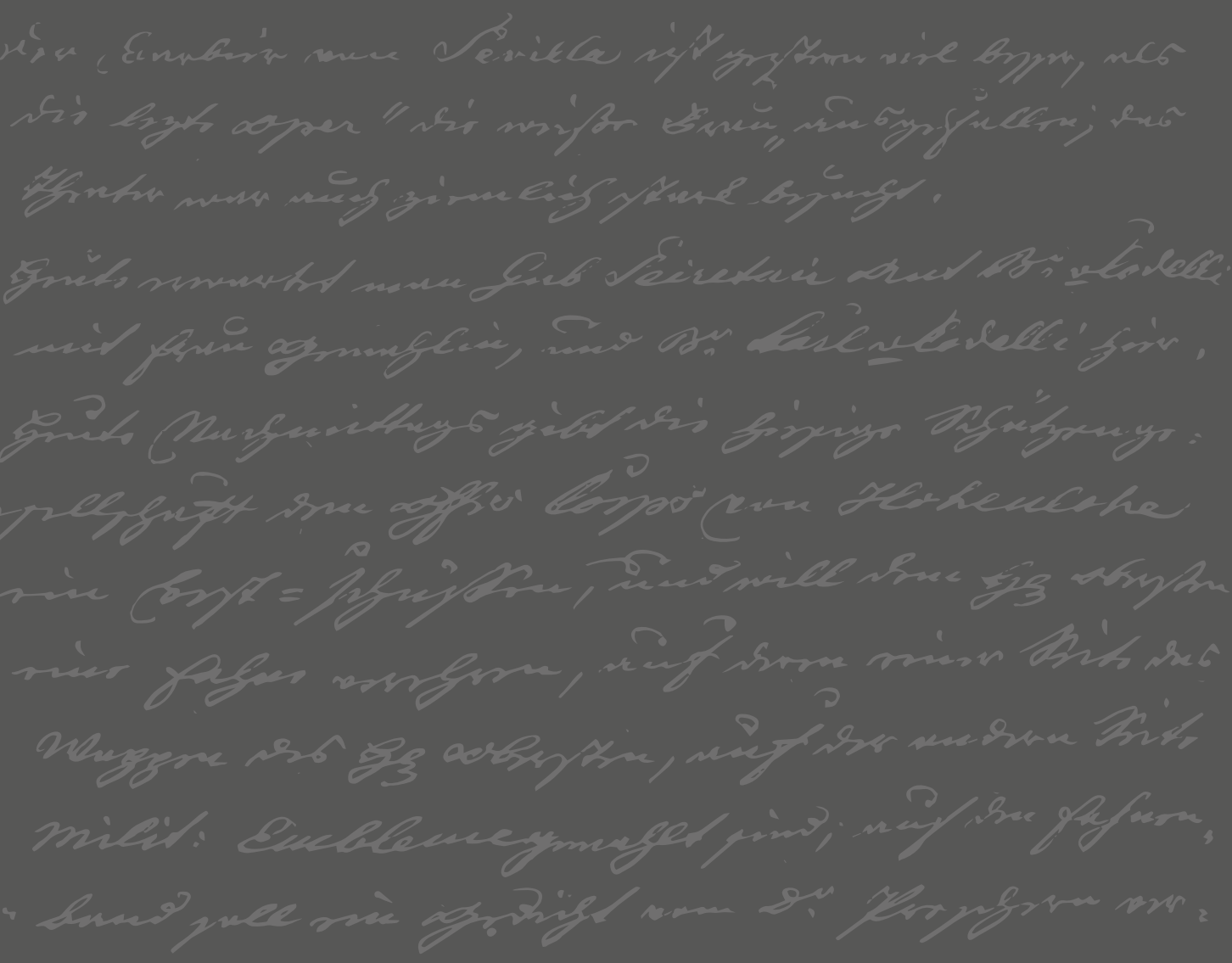

Vojaška kariera stotnika Franca Franza

https://doi.org/10.3986/9789610508984_01
CC BY-NC-ND 4.0

Miha Šimac

VOJAŠKA KARIERA STOTNIKA FRANCA FRANZA

»V tej suknji cesarsko palico držim.
Vsa moč i vse gospostvo, dobro me pázi,
Iz gole pálice je porojêno;
Celó v kraljévej roci žezlo rumeno
Le palica je, to vé, kar hodi i lazi.
I kdor je desétnik, stojí na gredéh
Do najviše oblasti pri zémskih ljudeh,
Kar čaka tudi še tebe, če kaj veljáš.«

Schiller, Valenštajn
/prev. F. Cegnar/

UVOD

Polk Kranjskih Janezov! Klic, ki vzbudi zanimanje in zavedanje, da bo najbrž govora o kranjskem 17. pehotnem polku. Dejansko pa je bila ta enota iz rekrutov dežele Kranjske sestavljena le od leta 1817 do propada habsburške dvojne monarhije – torej dobrih 100 let. Pred letom 1817 so namreč Kranjci v veliki meri služili v drugih enotah (npr. v 43. pehotnem polku), leta 1674 nastali 17. pehotni polk pa se je sprva dopolnjeval s francoskimi rekruti ter od terezijanskih reform in uvedbe nabornih okrožij leta 1771 večinoma z rekruti, ki so prihajali iz Češke, natančneje, iz litomeriškega okraja. Prav v Litoměřicah je imel polk svoj sedež. Čas vladanja Marije Terezije (1740–1780) in še bolj Jožefa II. (od 1765 kot sovladar do 1790) ter njunih državnoupravnih, šolskih, cerkvenih in davčnih reform ni zaobšel niti modernizacije in reformiranja oboroženih sil.[1] Z reformami vojaštva so začeli že takoj po koncu avstrijske nasledstvene vojne (1740–1748), kjer so dali več poudarka urjenju in manevriranju avstrijske pehote, vojaki so tedaj dobili nove uniforme in nove puške, poenotili so različne pravilnike, urjenje in taktiko. Podobne reforme so uvajali tudi pri topništvu, kjer so dobili nove topove, z izurjenostjo in prilagojeno taktiko pa so cesarski topničarji kmalu postali zgled drugim vojskam.[2]

Ob začetku spopadov s Francozi je poleg topništva in konjenice glavnino cesarske vojske sestavljala pehota, ki je bila razdeljena na t. i. nemške in ogrske linijske polke (*Linien-Infanterie-Regiment*). Prvi so se rekrutirali na ozemlju današnje Avstrije, Italije, Tirolske, Češke, Slovenije,

[1] Golec, Terezijanske reforme, str. 196.
[2] Stergar, Uvedba, str. 454.

takratne Galicije in Valonije, drugi pa na ozemlju takratne (ožje Ogrske), Transilvanije in današnje Slovaške ter Hrvaške. K temu bi morali prišteti še prostovoljne enote oziroma korpuse, pa tudi krajiške enote iz Vojne krajine, lovske bataljone in druge manjše enote, ki so bile formirane v času vojnih spopadov. Tako kot v nabornih krajih je obstajalo tudi nekaj razlik med njimi v sami organizaciji in moči enot. Denimo, vsak t. i. nemški linijski pehotni polk je bil takrat sestavljen iz dveh bataljonov (vsak po šest strelskih oziroma fizilirskih[3] stotnij) in grenadirskega diviziona (dve stotniji), enota pa je premogla še tretji (garnizijski) bataljon s štirimi fizilirskimi stotnijami, ki je služil kot rezervni kader. V času vojne je takšen pehotni polk na papirju štel 4575 pripadnikov, v času miru pa je bila ta številka precej nižja (2000 do 3000 mož). V času vojne je, vsaj na papirju, vsaka stotnija štela po štiri častnike in 230 vojakov (v času miru le tri častnike in 120 vojakov), dejansko pa je bilo v stotnijah približno okoli 160 mož. Za razliko od te ureditve je ogrski linijski polk na fronto poslal tri bataljone, četrti bataljon pa je bil nadomestni kader. Zato je na papirju ogrski linijski pehotni polk v vojnem času štel nekoliko več vojaštva – 5508 mož.[4]

Cesarski 17. pehotni linijski polk, ki je od leta 1781 nosil ime svojega imetnika,[5] kneza Friedricha Hohenloheja (1732–1796), sta aprila 1791 sestavljala dva bataljona in divizion grenadirjev. Na papirju je polk sestavljalo 3022, skupaj s prideljenimi in dodeljenimi (*Zuwachs*) pa 3033 pripadnikov. V resnici je premogel le 2577 vojakov in častnikov, ki so služili v 16 stotnijah. Vsaka stotnija je praviloma premogla v povprečju okoli 220 mož, ki so tedaj večinoma prihajali iz vasi in krajev okoli Litoměřic.[6] Prav s tega nabornega območja je izhajal tudi poznejši zvesti dopisnik barona Erberga, stotnik Franc Franz. V prvi polovici 19. stoletja je bil Franz v Ljubljani precej znana osebnost, spomin nanj pa je sčasoma utonil v pozabo, a ne docela. Širši slovenski javnosti ga je, skupaj s pismi baronu Erbergu, leta 1909 na kratko predstavil že Walter Šmid (1875–1951) v *Carnioli*.[7] Na podlagi te predstavitve in doslej pregledanih ohranjenih dokumentov v Vojnem arhivu na Dunaju je bilo s pomočjo različnih polkovnih zgodovin, šematizmov in časopisnih notic mogoče še nekoliko bolje osvetliti zanimivo življenjsko pot češkega fanta, ki mu je uspelo postati cesarski častnik in se pozneje vključiti v življenje glavnega mesta Kranjske.

FRANZ V MLADIH LETIH

Walter Šmid je zapisal, da se je Franc Franz rodil leta 1779 v Hohlehlawu na Češkem.[8] Dejansko gre za kraj Holohlavy, ki leži v okraju Kraljevi Gradec. Zanimivo je, da se v čeških matičnih knjigah najde zapis, iz katerega razberemo, da se je 19. januarja 1779 vojaku Franzu Frantzu in materi Evi

[3] Fizilir – izraz označuje vojaka pešca, ki je oborožen s puško (fran.si).

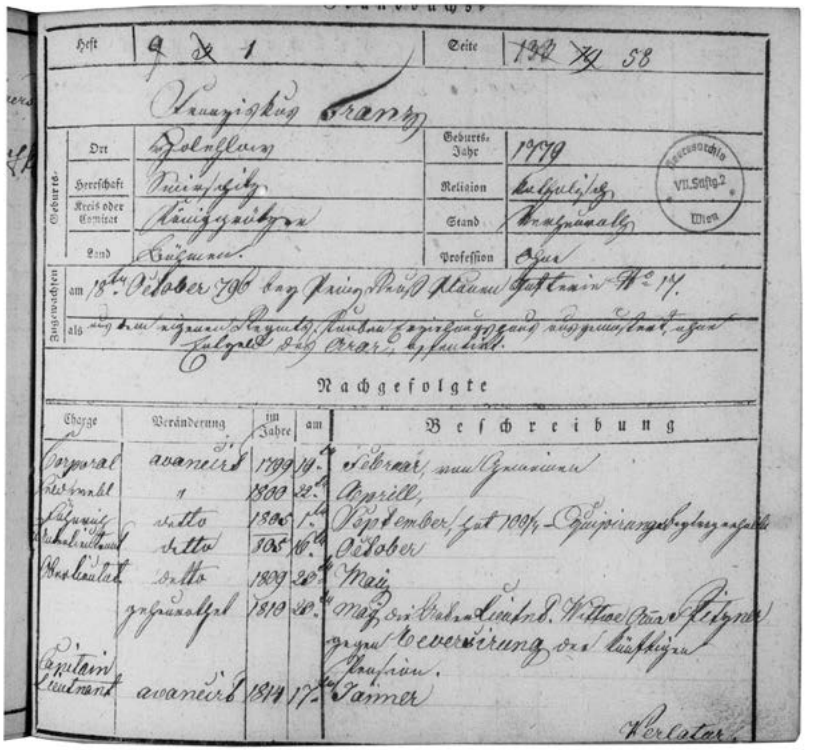
[4] Haythornthwaite, *Austrian Army*, str. 4–6.

[5] Imetnik, lastnik oziroma »imejitelj« (*Inhaber*) polka je bil v dobi najemniških vojská tisti, ki je nabral vojake in sestavil polk, ki je nato nosil njegovo ime. S tem je pridobil posebne pravice (npr. imenovanje častnikov itd.), ki pa jih je cesar postopoma omejeval in odpravljal. Naposled je imel imetnik v času Avstro-Ogrske praviloma le še vlogo častnega pokrovitelja enot. Prim. Capuder, *Zgodovina*, str. 20–22.

[6] AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, Ktn. 1348, Standestabellen 1791, dostopno na familysearch.org. – Vsi omenjeni arhivski dokumenti, povezani s 17. pehotnim polkom, so danes že dostopni tudi na dotični spletni strani, zato na to opozarjamo le v tej prvi opombi.

[7] Šmid, Aus Alt Laibach, str. 143.

[8] Šmid, Aus Alt Laibach, str. 143.

Podatki o Franzevi vojaški karieri iz t. i. temeljnega vojaškega matičnega lista (AT ÖStA/KA, Das Grundbuchsblatt IR Nr. 17, 1820–1840, Abgangsklasse II, Heft 1, Seite 58).

v vasici Semonice (*Semonitz*) rodil sin Franz.[9] Vendar pa za zdaj ni mogoče z gotovostjo potrditi, da gre pri tem za vpis rojstva poznejšega stotnika Franza,[10] saj sam v pismu baronu Erbergu leta 1840 piše o slavju svojega rojstnega dne v mesecu februarju (19. februarja) (40/27). Drži pa, da je bil Franz sin vojaka, saj o tem poroča že Šmid,[11] notica pa je večkrat omenjena tudi v posameznih ohranjenih vojaških dokumentih (*ein Soldaten-Kind*).[12]

Franc Franz se je že kot deček znašel pred odločitvijo, da bi tudi sam postal vojak. Del razloga za takšno izbiro se je gotovo skrival že v tem, da je bil kot otrok iz vojaške družine lahko upravičen do brezplačnega šolanja v katerem od vojaških vzgojno-izobraževalnih zavodov. Ob vseh prenovah so namreč na dvoru želeli pridobiti tudi sposoben častniški in podčastniški kader. Za šolanje častnikov je bila leta 1751 ustanovljena Terezijanska vojaška akademija, za šolanje inženirjev pa

[9] Gl. krstne matice župnije Holohlavy, vpisi za kraj Semonice (10. 1770–4. 1784): https://aron.vychodoceskearchivy.cz/apu/bac5985d-d3bf-4670-bbc7-a929ee4c0ee4/dao/bac5985d-d3bf-4670-bbc7-a929ee4c0ee4/file/c88752f1-0eae-4d9c-8b64-cfd6dc550f77 (dostopno 11. 2. 2022). Za pomoč pri iskanju se zahvaljujem msgr. Martinu Davidku in arhivistu litomeriške škofije, msgr. Martinu Barusu.

[10] Priimek se je v vojaških dokumentih tudi pri njem občasno pisal različno (Frantz, Franz). V pričujočem prispevku je vedno pisan kot Franz, kakor se je pozneje tudi podpisoval in kakor ga je mogoče najti v različnih uradnih dokumentih in časopisju.

[11] Šmid, Aus Alt Laibach, str. 143.

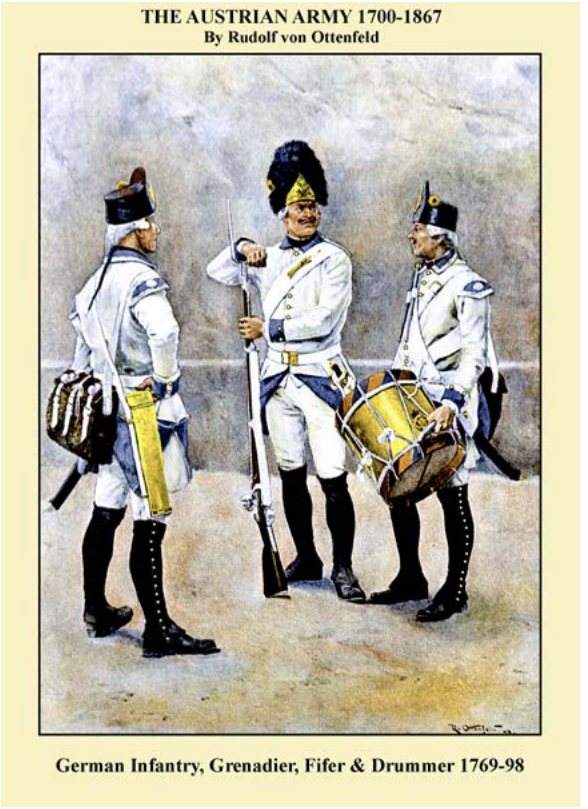
[12] Gl. npr. zapis v Muster-Liste IR 17, Leib Bataillon, Hauptmann de Karg Compagnie, avgust 1804 (AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ML, Ktn. 1318). – Za pomoč in koristne nasvete se zahvaljujem zgodovinarju Klemnu Lužarju.

Tehniška vojaška akademija na Dunaju.[13] Podčastniški kader so prvotno pridobivali pri polkovnih podčastniških šolah, pozneje pa so razmišljali, da bi ga pridobivali tudi iz vrst osirotelih ali revnih otrok vojakov. Cesar Jožef II. je v ta namen leta 1782 vzpostavil mrežo vzgojno-izobraževalnih zavodov za osirotele ali revne otroke vojakov in častnikov (*Soldatenknaben – Erziehungshäuser*), t. i. polkovne izobraževalne šole. Sprva je bilo odprtih petdeset takšnih zavodov, od tega 12 za ogrske polke, v katerih sta – včasih tudi po dva polka – v en zavod pošiljala po 48 dečkov.[14] Za njihovo izobraževanje in vzgojo je po navadi skrbelo 13 oseb.[15]

V polkovne vzgojno-izobraževalne ustanove so sprejemali sinove vojakov in častnikov, ki so morali biti stari najmanj šest let, dobrega zdravja in primerne konstitucije.[16] Kot otrok vojaka je bil za takšen zavod primeren tudi mladi Franz. Najbrž se je že kot šestletnik med prvimi znašel v šoli, ki so jo leta 1782 ustanovili za 17. pehotni polk, saj je naborno območje obsegalo prav kraje, od koder je prihajal. Šola je sprva delovala v Pragi, kaj kmalu pa so jo premestili v 46 km oddaljeni kraj Kosmonosy (*Kosmanos*).[17] V takšnih vzgojno-izobraževalnih ustanovah so gojenci živeli skorajda kot v vojašnicah; sami so morali skrbeti za svoje prostore, oblačila itd. Sredstva za vzdrževanje takšnih zavodov so bila namreč s strani oblasti bolj skopo odmerjena, zato so bili dečki deležni dokaj špartanske vzgoje, pa tudi oprema je bila temu primerna. Gojenci in tako tudi Franz naj bi, če gre verjeti zapisom, sicer dobili vojaška oblačila (npr. vojaški suknjič ipd.) in lesene puške, s katerimi so lahko vadili. Skrbeli so tudi za njihovo prehrano; za kosilo so dobivali npr. juho, govedino in zelenjavo ter kruh.[18] Franz se je, kakor drugi gojenci v tej izobraževalni ustanovi v Kosmonosyju, od šestega do osemnajstega leta izobraževal za svoj bodoči poklic. V prvi vrsti so v šolah dajali poudarek branju, pisanju in računanju, pa tudi geografiji, zgodovini in usposabljanju za poznejše podčastniške naloge (npr. izdelava tabel). Poleg tega so oblasti posebej poudarjale pomembnost vzgoje in oblikovanja značaja gojencev in bodočih podčastnikov. V prvi vrsti so dvorni uradniki svetovali, naj učitelj v ta namen izkoristi četrt ali pol ure ob koncu šole ter učencem s pomočjo zgodb spregovori o ljubezni do sočloveka, vladarja in domovine, pa tudi o hrabrosti in iznajdljivosti vojakov. Izpostavi naj tako takšne vojake, ki so bili kaznovani za različne prestopke, kakor tudi tiste, ki so bili odlikovani zaradi izjemnega poguma. Nagovarja naj jih z Ezopovimi in drugimi basnimi ter jim na ta način kaže smernice oziroma vodila za nadaljnje življenje.[19]

V polkovni šoli je torej Franz prejel prva znanja in vojaško vzgojo. Med gojence so ves čas prihajale novice o tem, kako se je držala cesarska vojska[20] na bojiščih. Čas Franzevega šolanja je bil namreč čas vojnih spopadov; sprva vojne proti Osmanskemu imperiju (1788/1789), od leta 1792 naprej pa je polk deloval v vojnah proti Francozom. Bojni grom v Habsburški monarhiji namreč v naslednjih več kot dvajsetih letih nikakor ni potihnil. Novice o padlih pripadnikih polka, porazih in zmagah ter vojakih, ki so si s svojo neustrašnostjo pridobili medalje za hrabrost, so le še podžigale mlade gojence, da bi čim prej tudi sami prišli v aktivno službo pri polku.

13 Stergar, Uvedba, str. 455–456.
14 Teuber, *Die österreichische Armee*, Bd. 2, str. 687–688.
15 Rechberger von Rechkron, *Das Bildungswesen*, str. 37, op. 2.
16 Rechberger von Rechkron, *Das Bildungswesen*, str. 37.
17 Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. I, str. 104; Wrede, *Geschichte*, Bd. I, str. 233.
18 Povzeto po: Rechberger von Rechkron, *Das Bildungswesen*, str. 37–38.
19 Rechberger von Rechkron, *Das Bildungswesen*, str. 38.
20 O cesarskih oboroženih silah v tem obdobju podrobneje gl. Rothenberg, *Napoleon's Great Adversaries*; Berkovich in Wenzel, The Austrian Army, str. 106–128.

Uniforma, kakršno so proti koncu 18. stoletja nosili tudi pripadniki 17. pehotnega linijskega polka Hohenlohe (http://www.uniformology.com/OTTENFELD/Ottenfeld_019_German_Inf_1769-98.jpg)

V VRSTAH 17. PEHOTNEGA POLKA

18. oktobra 1796 se je Francu Franzu ta želja naposled uresničila, saj je postal prostak – vojak pri kadru 17. pehotnega linijskega polka Hohenlohe.[21] Takrat je končno lahko oblekel polkovno uniformo oziroma »suknjo belo«, ki pa je bila v praksi pri moštvu dejansko bolj biserno sive barve. Na njej so bili tedaj svetlorjavi našivi in beli gumbi. Dobil je tudi tornister iz telečje kože, ki so ga do konca stoletja nosili še na boku, hlače pa so pri t. i. »nemških« polkih nosili z visokimi gamašami. V zadnjih tridesetih letih 18. stoletja so vojaki na glavah nosili t. i. kasket, ki je imel spredaj medeninasto ploščico z emblemom z monogramom vladarjevega imena, kasneje pa le dvoglavega orla. Na levi strani je bil cof v cesarski rumeni in črni barvi. Grenadirji so nosili značilne kučme s podobno ploščico, cof pa je bil na desni strani. V tem času so vojaki imeli veliko opraviti z lasmi, saj so še nosili kite. Glavna oborožitev je bila puška na kresilo, ki pa je ravno v tem času, ko se je Franz pridružil vojaštvu, doživljala očitne spremembe. Vse bolj so namreč začeli zmanjševati kaliber, modificirali pa so tudi vžigalni sistem in naposled uvedli nov model puške – flinto, ki je dobila ime »model 1798«.[22] Poleg flinte je Franz prejel še sabljo in bajonet.[23] Tako opravljen je stopil novim izzivom naproti. Teh pa v tistem letu enoti ni manjkalo. Prav 10. avgusta 1796 je namreč umrl tedanji polkovni imetnik, knez Friedrich Hohenlohe. Po njegovi

[21] AT ÖStA/KA, Pers, GB, OuM Reg. IR 17, 1820–1840, Abgangsklasse II, Heft 1, str. 58: Franz.
[22] Povzeto po: Capuder, *Zgodovina*, str. 26–28, 823. Za pojasnila glede uniform se zahvaljujem Marku Ličini.
[23] Prim. Teuber, *Die österreichische Armee*, Bd. 2, str. 823.

smrti polk naslednja štiri leta ni dobil novega »lastnika«, zato ga v ohranjenih dokumentih enote in vojaških šematizmih še vedno najdemo pod imenom *Hohenlohe*.[24]

Franzev prihod v enoto je sovpadal s časom, ko so se njegovi tovariši pod poveljstvom polkovnika Carla de Riere ob Renu bojevali proti francoskim silam in oblegali utrdbo Kehl (od 3. novembra 1796 do 10. januarja 1797).[25] Vojna prve koalicije proti revolucionarni Franciji je bila namreč tedaj še v polnem teku in zimski čas ni prinesel tako želenega miru. Še več, francoske sile pod poveljstvom Napoleona Bonaparta (1768–1821) so v Italiji žele uspehe, zaradi česar je bilo 17. pehotnemu polku 23. februarja 1797 izdano povelje za premik z nemškega na italijansko bojišče. Na poti pa je »prišlo novo povelje in iz Solnograda je polk primarširal v Ljubljano (21. maja). Po tridnevnem odpočitku je odšel proti Gorici, nato v Trst in po morju v Zadar, da pomaga urediti na novo pridobljeno Dalmacijo.«[26] V dogovoru, ki je dokončno obliko dobil z mirovno pogodbo v Campo Formiu 17. oktobra 1797, je tedaj cesar Franc II. (1768–1835) Belgijo dokončno prepustil Franciji, v zameno pa dobil ozemlje Beneške republike, obrežno Istro in Dalmacijo.[27] Prvi bataljon je ostal v Zadru, drugi se je nastanil v Splitu, tretji pa je pod poveljstvom majorja Pachnerja deloval v Kotorju.[28]

V tem času je Franc Franz služil pri kadru na Češkem, doslej pregledani ohranjeni vojaški dokumenti pa ga kot vojaka prvič izrecno omenjajo julija 1798. Takrat je bil, morda že v luči bližajočih se novih trenj na političnem parketu, premeščen k prvemu bataljonu (*Staab*).[29] Polku je tedaj še vedno poveljeval polkovnik Carl de Riera, podpolkovnik je bil Ignaz von Sommerfeld, za dušni blagor polka je skrbel polkovni kaplan – kapucinski pater Johann Ezehias Albrecht, za sodne zadeve pa je bil odgovoren vojaški avditor Franz Buresch.[30] V novi funkciji se je Franz očitno dobro znašel, nanj pa so postali pozorni tudi njegovi predpostavljeni. 19. februar 1799, ko je polk vsaj na papirju štel 3750 mož,[31] je za vojaka Franza gotovo predstavljal dan veselja, saj je kot pripadnik 1. gardne stotnije (*Leib-Compagnie*) dočakal prvo povišanje in postal desetnik (*Corporal*). Hkrati s tem povišanjem je prišla še premestitev v stotnijo, ki ji je poveljeval stotnik Josef Donck.[32] Po uredbah iz leta 1769 so v vsaki stotniji delovali po štirje desetniki, vsak pa je odgovarjal za zaupano mu moštvo (po tedanjem sistemu za šest oseb), izvajal nadzor nad njihovo disciplino, uniformo, oborožitvijo itd. Desetniku so med drugim zaupali naloge poveljnika manjših nadzornih točk, straže ipd. Na bojišču so mu poleg straž zaupali naloge poveljnika manjših patrulj, transportov itd. Moral je biti vešč nemškega jezika, branja in pisanja.[33] Nič od tega Franzu ni povzročalo težav, tako da se je s svojimi novimi zadolžitvami kaj hitro dodobra seznanil.

[24] Prim. *Militär-Almanach* 1797, str. 10.
[25] Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. I, str. 115.
[26] Capuder, *Zgodovina*, str. 33.
[27] Bruckmüller, *Avstrijska zgodovina*, str. 246.
[28] Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. I, str. 115.
[29] AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1355, Transferierungs-Liste, julij 1798.
[30] AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1355, Monat Tabella, avgust 1798.
[31] AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1356, Monat Tabella, februar 1799.
[32] AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1356, Monat Tabella, februar 1799.
[33] Wrede, *Geschichte*, Bd. I, str. 85.

BOJI V ITALIJI V LETIH 1799–1801

Oktobra 1799 je bil 17. pehotni polk, natančneje, 1. in 2. bataljon, skupaj z grenadirji, poslan v Italijo.[34] Franzev biograf navaja, da se je Franz na bojišču znašel že leta 1799,[35] kar pomeni, da je ognjeni krst najverjetneje doživel v bojih pri Anconi. To mesto je namreč oblegal cesarski general Michael von Fröhlich (1740–1814), francoskim branilcem pa je poveljeval general Jean-Charles Monnier (1758–1816).[36] Srditi spopadi so terjali precej žrtev tudi med pripadniki 17. pehotnega polka. Vztrajnost cesarskih vojakov pa se je obrestovala, saj se je mesto 12. novembra vdalo, okoli 3000 francoskih vojakov pa je prišlo v avstrijsko ujetništvo.[37] A to je bila le uvertura v bojni grom, nekakšna napoved naslednjih mesecev vojne vihre.

Pozimi se je polk razporedil v Osimu, Firencah in Pisi ter čakal na rekrute, ki bi izpopolnili njegove razredčene vrste. Toda transport 641 vojakov do polka ni prišel v polnem številu, saj jih je na poti do Italije mnogo zbolelo. V začetku marca 1800 se je polkovnik Riera upokojil s činom generala, na njegovo mesto pa je prišel polkovnik Ignaz von Sommerfeld. Ta ni imel dosti časa, saj se je polk pod poveljstvom Michaela von Melasa (1729–1806) že 6. aprila znašel v spopadih in obleganju Genove, kjer je poveljeval francoski general André Masséna (1758–1817).[38] V teh bojih, ki so terjali precej žrtev na obeh straneh, se je izkazal tudi desetnik Franc Franz in bil zato 22. aprila 1800 povišan v narednika.[39] Kot takšen je bil med drugim t. i. »izvršilni organ« za službo v stotniji, prek njega se je moštvo seznanjalo z ukazi stotnika ali poročnika. Skrbel je za usposabljanje vojakov oziroma stotnije v ožjem smislu; poučeval in opozarjal jih je na t. i. »vojne člene« – torej na vojaško zakonodajo –, pisal različna poročila, med vojaškimi pohodi razvrščal moštvo itd.[40] Novopečeni narednik Franz je s povišanjem zaslužil nekaj več krajcarjev,[41] a hkrati dobil več odgovornosti in nalog, s katerimi pa se v tistih dneh še ni mogel podrobneje seznaniti.

Boji pred Genovo so se namreč nadaljevali. Avstrijski general Melas je po dolgotrajnem obleganju Masséno naposled le prisilil, da je 4. junija predal trdnjavo. Toda to je bila pirova zmaga, saj jim je za hrbtom že stal Napoleon Bonaparte, ki se je vrnil iz Egipta. 17. pehotni polk je tedaj dobil povelje, naj odkoraka do Piacenzze, kjer je Melas želel zbrati armado, ki bi se Francozom postavila po robu. Češki 17. pehotni polk je bil 9. junija 1800 pri kraju Casteggio napaden na maršu; takrat so Francozi zajeli polkovnika Sommerfelda, z njim pa še pet častnikov in 339 vojakov. V spopadu je padlo 44 pripadnikov polka.[42] Nekaj dni pozneje se je polk Hohenlohe znašel v bitki pri Marengu (14. junija 1800), kjer so bile avstrijske sile že na

34 Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. I, str. 116.

35 Šmid, Aus Alt Laibach, str. 143.

36 Capuder, *Zgodovina*, str. 59.

37 Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. I, str. 116–117.

38 Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. I, str. 117.

39 AT ÖStA/KA, Pers, GBBL, OuM Reg. IR 17, 1820–1840, Abgangsklasse II, Heft 1, str. 58: Franz.

40 Wrede, *Geschichte*, Bd. I, str. 83.

41 Ilustrativno je mogoče reči, da se plača vse od časa Marije Terezije kljub inflaciji ni bistveno spremenila, bila pa je pogojena s tem, v kateri enoti (npr. ogrskem ali nemškem linijskem polku) je vojak služil in ali je šlo za službo v vojni ali miru. Okvirno je navaden vojak po tedanji ureditvi prejemal po pet krajcarjev dnevno, z ustrezno prehrano. Starejši narednik je lahko prejemal največ 15 krajcarjev dnevno in ustrezno prehrano ali plačilo zanjo. Pri tem je treba opozoriti, da je bila plača odvisna od več dejavnikov (vojno stanje itd.), pa tudi od tega, od kod je enota izvirala. Več o tem gl. Sked, *The Survival*, str. 17; Duffy, *Instrument of War*, str. 180; Rothenberg, *Napoleon's Great Adversaries*, str. 29–30.

42 Capuder, *Zgodovina*, str. 60.

pragu zmage, a jo je preprečil prihod francoskih okrepitev pod poveljstvom generala Louisa Desaixa (1768–1800). V teh spopadih je polk utrpel precej izgub, vojaki pa niso umirali le zaradi spopadov in posledic ran, pač pa je pozneje, ko so bili garnizirani v Mantui, veliko življenj terjala mrzlica. Mir v Lunévillu (9. februar 1801) je vplival na to, da je polk že 14. februarja odkorakal na Češko, v Litoměřice.[43] 21. maja je polk po štirih letih znova dobil polkovnega imetnika,[44] in sicer podmaršala kneza Heinricha XV. Reuss-Greiza (1751–1825).[45]

ČAS MIRU IN ČAS VOJNE 1805

Jeseni 1801 je 17. pehotnemu polku še vedno poveljeval Ignaz von Sommerfeld, kot podpolkovnik je v enoti služil Johann baron Urraca, majorja sta bila Gottfried Pachner von Eggenstorff in Josef de Galeotti. Službo polkovnega kaplana je opravljal Vincenc Blasius Swobodnik, avditor pa je bil še vedno Franz Buresch. Polk so tedaj sestavljali trije bataljoni pehote in divizion grenadirjev. Vojaška tabela poda naslednjo okvirno sliko razmestitve stotnij: polkovni štab, grenadirski stotniji ter 1. in 2. stotnija so bili v Litoměřicah, medtem ko je bila 3. stotnija nastanjena v Terezínu (*Theresienstadt*), kjer so bile še nekatere druge stotnije (npr. *1st Major-Compagnie* in stotnije *La Fontaine*, *Bussek*, *Steinhausen*). Stotnija pod poveljstvom stotnika Gabriela Collenbacha je bila nastanjena v kraju Česká Kamenice (*Kamnitz*), stotnija Brenner v kraju Bílina (*Billin*), stotnija Schemring v Úštěku (*Asucha*), stotnija Karg pa v kraju Duschov (*Dux*). Polk je tedaj štel 3291 mož.[46] Večina teh krajev je od Litoměřic oddaljena okoli 25 km, nekateri pa nekoliko dlje (npr. Česká Kamenice, Bílina).[47]

Čas po miru v Lunévillu je bil tudi sicer čas reform cesarskih oboroženih sil, za katere je poskrbel cesarjev brat, nadvojvoda Karel (1771–1847). Med drugim je leta 1802 dotedanjo dosmrtno službovanje pri pehotnem polku zamenjal z uvedbo 10-letne vojaške službe – pri konjenici je služba trajala 13, pri topništvu pa 14 let.[48] Prav tako pomembni sta bili preureditev vojske z uvedbo korpusov in brigad ter ureditev častniških pokojnin.[49]

Vojake in častnike so v tem času zaradi različnih vzrokov in potreb večkrat premeščali med stotnijami. Zanimivo pa je, da narednik Franz, kot kaže, tega tedaj ni bil deležen v enaki meri kakor drugi njegovi tovariši. Franz je bil septembra 1803, dve leti po prihodu v garnizijo, v prvem gardnem bataljonu (*Leib-Batallion*), kjer je služil pod poveljstvom tedaj 33-letnega stotnika Johanna von Karga (1769–1829) iz Prage. Nadporočnik je bil prav toliko stari Ludwig Kerwig, nekoliko mlajši, 27-letni Josef baron Lipovsky pa je služil kot podporočnik. Še dve leti manj je štel stotnijski praporščak, Dalmatinec Ferdinand grof Stratico iz Zadra.[50] Stotnija je tedaj, vsaj na papirju, štela 164 mož, celoten polk z vsemi prideljenimi možmi pa 3373 vojakov in

[43] Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. I, str. 121.

[44] Zanimivo je, da Wrede in šematizmi enoto navajajo kot polk *Reuss– Plauen*, dejansko pa v vojaški dokumentaciji iz leta 1803 ime polka najdemo zapisano kot *Fürst Reuss*, torej polk kneza Reussa, pozneje (npr. leta 1811) pa *Prinz Reuss*.

[45] Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. I, str. 122.

[46] AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1358, Monat Tabella, september 1801.

[47] Za podatke o krajih se zahvaljujem arhivistu, msgr. Martinu Barusu.

[48] Prim. Šumrada in Kopitar, *Kranjski Janezi*, str. 11.

[49] Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. I, str. 123.

[50] AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ML, Ktn. 1316, Muster-Listen Karg Compagnie, september 1803.

častnikov.[51] V tej stotniji najdemo narednika Franza tudi čez skorajda leto dni, avgusta 1804,[52] ko so v polku najbrž že vedeli, da se bo dotedanji polkovnik Sommerfeld upokojil. Na njegovo mesto je prišel polkovnik princ Friedrich Wied-Runkel (1770–1824).[53] Z novim poveljnikom je prišla nova energija, ki jo je bil v obliki premestitev gotovo deležen tudi Franz. K temu sklepu nas navajajo notice v vojaških dokumentih iz septembra 1805, ko je bil narednik Franz iz stotnije Benzo premeščen pod poveljstvo novopečenega stotnika Heinricha Hochwartha.[54] A tovrstne premestitve so včasih skrivale tudi pozitivna presenečenja, saj je Franz ob tem tudi napredoval in 1. septembra 1805 postal praporščak (*Fähnrich*).[55] Toda te službe v dotični stotniji ni utegnil opravljati prav dolgo, saj je bil po polkovnem povelju že 16. oktobra istega leta povišan v podporočnika.[56]

BITKA PRI ULMU 1805

Do Franzevega povišanja je prišlo na predvečer spopadov s francoskimi silami. Že spomladi 1805 je moral češki 17. pehotni polk izvesti mobilizacijo in postaviti »5 bataljonov (1 grenadirski in 4 fisilirske bataljone)«.[57] Leta 1805 je bila Francija namreč že vpletena v vojaške spopade z Veliko Britanijo na morju, poleti istega leta pa se je v t. i. tretjo koalicijsko vojno poleg Ruskega imperija, Neapeljskega kraljestva in Švedske podal še habsburški cesar. Oktobra 1805 so izbruhnili spopadi v Italiji, kjer so cesarske sile v bojih s francosko vojsko sprva doživele nekaj uspehov. A vse to francoskega cesarja Napoleona ni preveč skrbelo, saj je vse upe polagal v uspeh svoje armade na nemških tleh – in ni se motil.

Češki 17. pehotni polk se je v tem času znašel na Bavarskem v sestavu Werneckovega korpusa in v armadi, ki ji je poveljeval Karl Mack von Leiberich (1752–1828). Enota je sodelovala v bitki pri Ulmu (16.–19. oktober 1805), ki se je končala s polomom cesarskih sil. 18. oktobra 1805 se je tako pri Bopfingenu (danes Kirchheim am Ries), skupaj z večino Mackove armade, Francozom predalo tudi 62 častnikov in 1764 vojakov 17. pehotnega polka. Dan pozneje se je pri kraju Gunzenhausen predal še polkovni grenadirski bataljon. Le redki pripadniki enote, med njimi polkovnik princ Friedrich Wied-Runkel, so se izmaknili iz francoskega obroča. Zajete pripadnike 17. pehotnega polka, med katerimi je bil najverjetneje tudi novopečeni podporočnik Franz, so namestili v Nördlingenu in Nürnbergu. Francoske straže so bile maloštevilne, zato je okoli 800 mož 17. pehotnega polka že do decembra 1805 pribežalo na Češko. Tako so lahko znova formirali enoto in ji dodali še velik del novincev.[58]

51 AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1362, Monat Tabella, september 1803.
52 AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ML, Ktn. 1318, Muster Lista Karg Compagnie, avgust 1804.
53 AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ML, Ktn. 1318, Muster Lista Karg Compagnie, avgust 1804.
54 AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1366, Monat Tabella, september 1805.
55 AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1366, Monat Tabella, september 1805.
56 AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1366, Monat Tabella, oktober 1805.
57 Capuder, *Zgodovina*, str. 33.
58 Capuder, *Zgodovina*, str. 61.

V LETIH 1805–1809

Vojna se je končala s podpisom mirovne pogodbe v Bratislavi (26. decembra 1805), s katero je habsburški cesar med drugim izgubil posesti v Italiji, Italijanskemu kraljestvu pa je moral odstopiti Dalmacijo in Benečijo ter plačati vojno odškodnino. Po koncu vojne so se pod vodstvom nadvojvode Karla sicer nadaljevale reforme oboroženih sil, denimo z uvedbo avstrijskega brambovstva (*Landwehr*) in preureditvijo vojaških enot, nekatere reforme pa so posegle tudi na področje uniform; tako so leta 1806 začeli kot pokrivalo uvajati čako, ki je zamenjala dotedanje, kot se je izkazalo, predrage in ne preveč praktične čelade.[59]

Podporočnik Franc Franz je lahko za vse te spremembe in novitete izvedel pri poveljstvu polka, od koder so prihajali ukazi in uredbe, pa tudi različne novice o tej ali oni premestitvi, ki jih je najbrž lahko slišal iz prve roke. V prvih mesecih miru leta 1806 ga namreč najdemo na seznamu bataljonskih adjutantov.[60] To službo je opravljal do spomladi, ko je bil premeščen v njemu že znano Kargovo stotnijo.[61] A tam ni ostal prav dolgo, saj je konec leta 1807 spet opravljal službo bataljonskega adjutanta.[62] Tu ga vojaški dokumenti omenjajo še leta 1808,[63] ki pa za Franza ni bilo ravno srečno leto. Pri svojem delu je namreč doživel nesrečo s konjem, ob padcu pa si je zdrobil desno lopatico.[64] Poškodba je najbrž vplivala na odločitev, da so podporočnika, ko so se februarja 1809 znova vnele sovražnosti med Avstrijo in Francijo, namesto na bojišče poslali h kadru. Če je marca še služil kot bataljonski adjutant, je bil Franz aprila 1809 že premeščen k Preislerjevi 2. rezervni stotniji, kjer je prevzel naloge konskripcijskega revizorja.[65]

Medtem ko je Franz služil v zaledju, se je češki 17. pehotni polk znašel na bojišču, kjer se je zlasti 21. in 22. maja 1809 še posebej izkazal v bojih pri Aspernu. Venec slave so si tedaj spletli tudi pripadniki 11. in 47. pehotnega polka. Capuder o hrabrosti fantov 17. polka med drugim zapiše: »Kako hrabro da se je držal naš polk, kaže dejstvo, da je bilo 3.5% vseh padlih in 5.4% vseh ranjencev od našega polka. Padlo je 9. častnikov in 166 mož. Ranjenih je bilo 34 častnikov in 633 mož. Med bojem pri Aspernu je hodil polkovni kaplan Franc Jadolla, ne meneč se za nevarnost, po bojnem polju, je tolažil umirajoče ter pomagal ranjencem.«[66]

23. maja, torej le dan po bitki pri Aspernu, je podporočnik Franz dosegel novo stopničko v vojaški karieri; povišali so ga v nadporočnika.[67] Kljub povišanju in zdesetkanim vrstam polka pa ga niso poslali na fronto in se torej ni udeležil bitke pri Wagramu (5. in 6. julija 1809). Tudi v teh spopadih so krvaveli pripadniki 17. polka ter med izgube prišteli še tri častnike in 60 mrtvih vojakov, med ranjene pa 16 častnikov in 399 vojakov.[68] Med padlimi častniki je bil tudi Franzev prijatelj, podporočnik Ignaz Pfitzner (*Pfützner*).[69] Hude izgube je bilo treba nadomestiti

59 Wrede, *Geschichte*, Bd. I, str. 47.
60 Prim. AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1367, Monat Tabella, april 1806.
61 Prim. AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1367, Monat Tabella, maj 1806.
62 Prim. AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1370, Monat Tabella, december 1807.
63 Prim. AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ML, Ktn. 1322, Revisions Tabella, september 1808.
64 Šmid, Aus Alt Laibach, str. 143.
65 AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1374, Monat Tabella, april 1809.
66 Capuder, *Zgodovina*, str. 63.
67 AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1374, Monat Tabella, maj 1809.
68 Capuder, *Zgodovina*, str. 63.
69 V vojaških dokumentih je priimek zapisan kot Pfitzner, v Stroblovi polkovni zgodovini in seznamu padlih pa najdemo priimek Pfützner (Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. II, str. 33).

in dopolniti z novimi stotnijami, saj se je polk v posameznih manjših praskah s Francozi bojeval tudi v naslednjih dneh. Izkazali so se zlasti v bojih pri Znojmu, kjer se je še posebej odlikoval 14-letni bobnar Wied: »Ker je njegov boben prestrelila krogla, je skočil proti sovražni vrsti in tam iztrgal dolgemu francoskemu bobnarju njegov boben in zbežal ž njim nazaj k svojim. Za ta predrzen čin je dobil dva zlata.«[70] Ne glede na izkazano hrabrost vojaštva je avstrijski vladar 14. oktobra 1809 podpisal mirovno pogodbo v Schönbrunnu, ki je število vojakov omejila na 150.000, nalagala plačilo vojne odškodnine ter Avstrijskemu cesarstvu z ustanovitvijo Ilirskih provinc zaprla pot do morja.[71]

PRELOMNO LETO 1810

Preživeli pripadniki 17. pehotnega polka so se konec leta 1809 vračali na Češko, prenekateri vojak in častnik pa je za vedno obležal na bojnih poljanah. Tedaj so že vedeli, da se je sedež polka preselil v mesto Mladá Boleslav (*Jungbunzlau*), grenadirji pa so bili poslani v Jožefovo (*Josefstadt*). Polk je v novo garnizijo prikorakal 5. januarja 1810 in bil slovesno sprejet s strani mestnih in deželnih oblasti. Na papirju je polk tedaj štel 4405 pripadnikov, a le polovica je bila aktivna, druga polovica pa je trpela za posledicami ran in bolezni, ki so kosile med vojaštvom. Tako je prenekateri vojak zadnje počivališče našel na pokopališču v kraju Mladá Boleslav. Strobl navaja, da naj bi samo do avgusta 1810 tam pokopali kar 747 mož. Zdesetkano enoto je bilo treba popolniti z novimi rekruti, pri čemer je veliko vlogo odigral major Gottlieb Wagner, tedanji direktor konskripcijske pisarne za Češko.[72] Nastale vrzeli so poskušali zapolniti tudi z že obstoječim rezervnim kadrom. Tako je bil že januarja 1810 Franc Franz premeščen k 11. stotniji pod poveljstvo stotnika Franza Seyfferta.[73] Zanimivo je, da je nadporočnik Franz vsaj še do sredine avgusta prejemal podporočniško plačo.[74]

Ne glede na te prepreke se zdi, da je Franz takrat nekoliko bolj pogledoval za lepšim spolom. A žene si naposled ni našel med samskimi dekleti, pač pa se je zagledal v mlado vdovo padlega kolega Ignaza Pfitznerja. Po plačilu zahtevane predpisane kavcije, pri kateri je, kakor se zdi, precej pomagala nevestina vdovska pokojnina, je 23. maja 1810 tedaj 31-letni nadporočnik Franc Franz v mestu Mladá Boleslav pred oltar popeljal 23-letno vdovo Ano Pfitzner.[75] Zdi pa se, da se je k poroki že »nekoliko mudilo«, saj sta mladoporočenca že 23. novembra 1810 h krstu prinesla prvorojenko Amalijo.[76] Franz si je tako v novem okolju ustvaril družino, ki se je v naslednjih letih le še povečevala.[77]

Pri tem nadporočnik še zdaleč ni pozabil na svoje zadolžitve, ki jih je opravljal v polku, natančneje, v drugem bataljonu pri 11. stotniji. Pri tej stotniji je deloval do konca februarja

70 Capuder, *Zgodovina*, str. 63.
71 Sked, *Radetzky*, str. 30.
72 Povzeto po: Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. I, str. 137–138.
73 AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1376, Monat Tabella, januar 1810.
74 Prim. AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1376, Monat Tabella, julij 1810.
75 AT ÖSTA/KA, Matr, IR 17, Nr. 01502, Trauungsbuch des k. k. Inf. Rgts. 17 (1802–1835), str. 36.
76 AT ÖSTA/KA, Matr, IR 17, Nr. 01496, Geburts&Tauf-Buch 1805 bis 1835, str. 46.
77 Podrobneje o družini Franz in genealogiji gl. prispevek Mihe Preinfalka.

Adolph Kunike: Mlada Boleslav leta 1833 (wikipedia).

1812, ko so ga premestili v 10. stotnijo, ki ji je poveljeval stotnik Johann Mende.[78] Pod njim pa ni dolgo služil, saj ga vojaški dokumenti januarja 1813 že izkazujejo kot pripadnika 14. stotnije Kostoletzky.[79] Tu je Franz služil do maja, ko je polk dobil ukaz, da se pripravi na vojno. Polk je bil tedaj sestavljen iz dveh bataljonov (vsak s po šestimi stotnijami) in tretjega bataljona, ki so ga sestavljale štiri stotnije. Pri tem ne gre pozabiti še na dve stotniji grenadirjev. Prav ob teh pripravah na vojni pohod je, kot se zdi, prišlo do številnih premestitev v enoti. Nadporočnik Franz se je denimo nenadoma znašel v 16. stotniji Schwarzbach, ki ji je poveljeval stotnik Philip Khek von Schwarzbach[80] (ok. 1772–1833). Enota je že sredi maja odšla iz kraja Mladá Boleslav, dotična stotnija pa se je nato znašla v Kraljevem Gradcu (*Königgratz*).[81]

V VOJNIH LETIH 1813–1815

To so bili usodni časi, ko so odmevali kriki z bojišč in škripanje diplomatskih peres, ki so sklepala takšne in drugačne dogovore, vse z željo, da se ob zaščiti lastnih interesov zoperstavijo Napoleonu.

[78] AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1379, Monat Tabella, marec 1812.

[79] AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1380, Monat Tabella, januar 1813.

[80] O njegovi smrti v Ljubljani je poročalo tudi časopisje. Prim. Verzeichniss der hier Verstorbenen, v: *Amtsblatt zur Laibacher Zeitung*, št. 20, 14. 2. 1833, str. 133.

[81] AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1380, Monat Tabella, maj 1813.

24. junija 1812 je namreč francoski cesar s številno armado prečkal rusko mejo in začel vojni pohod proti Rusiji, ki se je decembra končal z umikom francoske vojske in ogromnimi izgubami. Oslabljene francoske sile so povzročile, da so se Napoleonovi nasprotniki začeli vse bolj povezovati. Tako so se Prusi povezali z Rusi in Švedi ter začeli s sovražnostmi, a je pruska vojska maja 1813 doživela več porazov. Toda tudi francoskim silam v Španiji ni šlo vse po načrtih, saj so doživljale poraze, kar je še dodatno vplivalo na to, da se je začelo dotlej nevtralno Avstrijsko cesarstvo vse bolj pomikati k že omenjeni novi koaliciji in je naposled 13. avgusta 1813 Franciji napovedalo vojno. Posamezni Napoleonovi poveljniki so v teh spopadih sicer doživeli nekaj porazov (denimo pri Hagelbergu in Dennewitzu 6. septembra), kljub temu pa je sam Napoleon zavezniške sile porazil pri Dresdnu (26. avgusta). Zaradi tega so se avstrijske enote umikale proti Češki, kjer so se zoperstavile francoski vojski pod poveljstvom Dominiqua Josepha Vandamma (1770–1830). Konec avgusta (29.–30. avgust) 1813 so se Francozi in Avstrijci znašli vpleteni v bitko pri Kulmu (*Chlumec*), kjer so Francozi doživeli poraz.[82] A to je bila le uvertura v hujše spopade, ki so vrhunec doživeli v bitki narodov pri Leipzigu (16.–19. oktober 1813), kjer je Napoleon sam doživel usodni poraz. V teh spopadih je sodeloval tudi češki 17. pehotni polk.[83]

Temu je avgusta 1813 poveljeval novoimenovani polkovnik Josef Söldner von Söldenhofen (1759–1837), Franzu dobro znani Johann von Karg je služil kot novoimenovani (od 13. maja) podpolkovnik, majorja pa sta bila Andreas vitez Scherer in Johann Schneider von Nagelnfürst. Za vojaškega avditorja je bil takrat pri polku Josef Schanke, vojaški zdravnik je bil dr. Paul Sommer, polkovni kaplan pa Gottfried Porsche. Avgusta 1813 je polk štel 6685, skupaj z dodanimi in prideljenimi pa 7389 pripadnikov. Enota je bila sestavljena iz petih bataljonov, od katerih sta bila dva t. i. brambovska (*Landwehr*) bataljona, premogla pa je še dve stotniji grenadirjev. Prvi trije bataljoni, sestavljeni iz po šestih stotnij (stotnija je štela približno 200 vojakov), vključno z grenadirskima stotnijama (vsaka po 144 mož) in divizionom rezerve (dve stotniji, prva je štela 267 in druga 252 mož), so tedaj po podatkih, ki jih najdemo v tabeli, šteli 4534 mož. Medtem ko sta bila k armadi skupaj z grenadirji poklicana prva dva bataljona, sta tretji bataljon in divizion rezerve ostala v Kraljevem Gradcu.[84]

Drugi bataljon 17. pehotnega polka je bil 9. avgusta v kraju Hrischberg, 13. avgusta 1813 pa ga je doletela čast, da je enoto pregledal sam cesar Franc I. Pet dni pozneje so pripadniki polka, skupaj s številnimi drugimi enotami zavezniških sil, slovesno defilirali pred avstrijskim cesarjem, ruskim carjem in pruskim kraljem. Drugi bataljon 17. polka je bil nato kaj kmalu že vpleten v spopade pri Dresdnu (26. in 27. avgusta). Po teh spopadih se je pod polkovnikovim poveljstvom spet znašel tudi polkov prvi bataljon, ki je bil pod poveljstvom majorja Schererja sprva poslan v Terezín. Češki 17. pehotni polk v sestavi divizije Greth se je septembra znašel v hudih spopadih pri vasi Varvažov (*Arbesau*), ki jo je pod polkovnikovim osebnim poveljstvom naposled tudi zavzel. Polk je zadnjega dne bojev v sestavu divizije Colloredo pod poveljstvom generala grofa Hieronymusa von Colloredo-Mannsfelda (1775–1822) sodeloval tudi v bitki narodov pri Leipzigu, kjer se je izkazal s svojo hrabrostjo, a za to plačal precej visoko ceno. Na bojišču je namreč padlo 58 mož, 298 je bilo ranjenih, 135 pripadnikov polka pa je bilo na seznamu pogrešanih. Po zmagi nad Napoleonom so zavezniške

[82] O omenjenih Napoleonovih bojih leta 1813 na Nemškem podrobneje gl. Leggiere, *Napoleon and the Struggle for Germany*.

[83] Capuder, *Zgodovina*, str. 64.

[84] AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1380, Monat Tabella, avgust 1813.

sile francoskemu cesarju sledile ter mu sprva ponudile zanj dokaj ugodne mirovne pogoje, a jih je zavrnil. Zato so zavezniške čete prekoračile Ren in korakale proti Parizu. Na tej poti je bil v sestavu Colloredovega korpusa tudi češki 17. pehotni polk, ki pa so ga nato poslali na jug proti drugemu največjemu francoskemu mestu – Lyonu.[85]

Zdi se, da nadporočnik Franz ni sodeloval v vseh omenjenih bojih in praskah. Iz arhivskih notic je namreč mogoče razbrati, da je bil v času bitke narodov pod poveljstvom stotnika Josefa Rieperja pri rezervi v zaledju.[86] Tam je bil do januarja 1814, ko so očitno vse bolj razredčene vrste častnikov in vojaštva pri polku klicale po novih okrepitvah. Morda je prav zaradi tega nadporočnik Franz dobil ukaz, s katerim je bil 15. januarja 1814 premeščen k 6. stotniji.[87] Toda to še ni bilo vse, dva dni pozneje (17. januarja) je prišel še dekret o napredovanju in tega dne je Franz postal *Capitain-Lieutnant*[88] oziroma stotnik 2. razreda.[89] Omenjena 6. stotnija je takrat dobila tudi ime novega poveljnika in bila v sestavu prvega bataljona polka.[90] Ta je bil februarja še vedno v Franciji in se je po poti skozi različne francoske kraje vse bolj približeval Lyonu. Pri tem je bil deležen še nekaterih prask s francoskimi enotami, žrtve med vojaštvom pa so terjali tudi napori in bolezni. Samo februarja je polk zabeležil 213 umrlih. Marca se je Colloredov korpus znašel blizu Lyona. Po spopadih, v katerih so se izkazali tudi pripadniki 17. polka, se je moralo mesto 21. marca vendarle vdati.[91] Konec marca (30. marca 1814) so zavezniške sile že vkorakale v Pariz, posledično pa sta sledila Napoleonova abdikacija in izgnanstvo na Elbo. Zdelo se je, da je vojna naposled le končana.[92]

Walter Šmid v že omenjeni kratki biografiji nikjer ne omenja, da bi bil leta 1814 tudi Franz na bojišču,[93] čeprav ga v polkovnih noticah enote aprila tistega leta že najdemo med zabeleženimi častniki prvega bataljona na bojnih poljanah (*Im Felde*) z notico: *praes.* (prisoten).[94] Ne glede na to pa je dejstvo, da je bil Franz konec aprila (30. aprila) znova premeščen. To pot so ga kot častnika poslali v drugi bataljon 17. polka, kjer je prevzel poveljstvo nad 12. stotnijo.[95] 17. pehotni polk se je po končanih sovražnostih iz Francije vrnil v domačo garnizijo. Septembra 1814 je bil Franz s svojo stotnijo tako že v kraju Mladá Boleslav.[96]

---

85 Povzeto po: Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. I, str. 140–146.

86 AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1380, Monat Tabella, september 1813.

87 AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1382, Monat Tabella, januar 1814.

88 Čin so poznali že v 18. stoletju, saj ga najdemo v pravilnikih iz leta 1748. Stotnijam so tedaj poveljevali stotniki ali stotniki poročniki. Ti so poveljevali štirim štabnim stotnijam, ki jih je imel vsak pehotni polk. Tem štabnim stotnijam so uradno poveljevali višji štabni častniki, toda v njihovi odsotnosti so jih kot dejanski poveljniki stotnije zastopali njihovi namestniki, t. i. stotniki poročniki. Leta 1805 je bil ta sistem štabnih stotnij ukinjen, čin pa je ostal. V času, v katerem je deloval Franz, je veljalo, da so stotnijam poveljevali stotniki oziroma *Capitain-Leutnanti*, kar bi lahko dobesedno prevedli kot stotniki poročniki. Ti so poveljevali polstotnijam, stotniki (bodoči stotniki 1. razreda) pa celotnim stotnijam. Vsaka stotnija se je namreč delila v dve polstotniji, vsaka s po dvema vodoma. Leta 1849 so stotniki poročniki uradno postali stotniki 2. razreda, stotniki pa stotniki 1. razreda (gl. Wrede, *Geschichte*, Bd. I, str. 80). – Za lažje razumevanje in ker je v polkovnih zgodovinah izraz stotnik 2. razreda največkrat uporabljen tudi za čas pred letom 1848, je v pričujočem prispevku uporabljen ta čin.

89 AT ÖStA/KA, Pers, GB, OuM Reg. IR 17, 1820–1840, Abgangsklasse II, Heft 1, str. 58: Franz.

90 AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1382, Monat Tabella, januar 1814.

91 Povzeto po: Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. I, str. 146–147.

92 Prim. Capuder, *Zgodovina*, str. 65.

93 Šmid, Aus Alt Laibach, str. 143.

94 Prim. AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1382, Monat Tabella, april 1814.

95 AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1382, Monat Tabella, maj 1814.

96 AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1383, Monat Tabella, september 1814.

Mir iz leta 1814 ni trajal dolgo, saj je Napoleon 26. februarja 1815 z manjšim številom vojakov pobegnil z Elbe in se podal proti Parizu, kjer je znova prevzel oblast. Sledila je nova vojna napoved, ko je Avstrija eno armado poslala v Italijo, drugo pa je ob Renu postavila pod poveljstvo kneza Karla Philippa Schwarzenberga (1771–1820). V tej armadi, v kateri je bil za načelnika glavnega štaba imenovan poznejši sloviti vojskovodja Johann Josef Wenzel grof Radetzky (1766–1858), se je v sestavu že omenjenega korpusa Colloredo znašel tudi 17. pehotni polk. K armadi je bil poklican že 20. marca 1815 in je nato sodeloval pri zavzetju trdnjave Belfort. 29. junija 1815 so češki »siebzehnerji« naskočili francoske okope pri Bourognu in Morvillarsu, južno od Belforta, pri čemer so utrpeli sedem mrtvih in 36 ranjenih, trije pa so bili med pogrešanimi.[97] V tem naskoku se je še posebej izkazal prav Franc Franz, ki pa se je pri tem poškodoval.[98]

Polk je bil udeležen še v nekaterih manjših praskah s francoskimi silami vse do premirja 11. julija 1815. Konec septembra je bil 17. pehotni polk v Dijonu, kjer je 5. oktobra sodeloval na veliki paradi, ki ji je prisostvoval tudi cesar Franc I. V domačo garnizijo se je polk vrnil šele sredi februarja 1816, ko so mu v mestu pripravili slovesen sprejem z ovacijami.[99] Po prihodu v garnizijo se je začelo obdobje miru, ko so stotnije opravljale svoje službene zadolžitve, urjenja itd. Franz je pri 12. stotniji služboval še vse naslednje mesece in bil med drugim kot častnik polka 9. julija 1816 skoraj gotovo prisoten pri slovesnosti polaganja temeljnega kamna za vojaško bolnišnico v garnizijskem mestu, za kar je bil najbolj zaslužen polkovnik Söldner von Söldenhofen.[100]

Družina Franca Franza, ki je tedaj prebivala na naslovu Mladá Boleslav št. 13, se je aprila 1817 razveselila rojstva novega družinskega člana, sina Jožefa.[101] Septembra 1817 so vojaški pisarji o 12. stotniji zapisali, da stoji pod poveljstvom tedaj 38-letnega češkega stotnika 2. razreda Franca Franza (*Franciscus Franz*). Nadporočnik je bil tedaj 35-letni Čeh Joseph[102] Hoeger iz Prosmiecka, ki je v vojsko vstopil 26. februarja 1797 v Litoměřicah in je postopoma napredoval od navadnega vojaka do nadporočnika (27. oktobra 1813). Takrat ju je doletela naloga pripraviti moštvo stotnije za preselitev v novo garnizijo. Pri tem sta lahko računala na pomoč preostalih podčastnikov, na čelu s 34-letnim podporočnikom Preisslerjem.[103] V cesarstvu so namreč poleti 1817 na novo organizirali razdelitev nabornih območij. Tako je češki 17. pehotni polk že julija 1817 izvedel, da je dobil novo naborno območje na Kranjskem s sedežem enote v Ljubljani.[104] Treba se je bilo torej pripraviti na selitev proti jugu, kar je gotovo vplivalo tako na vojake in častnike kot tudi na njihove družine.

V NOVI GARNIZIJI 1817

Polkovnik Söldner von Söldenhofen je jeseni 1817, ko se je polk poslavljal od čeških dežel in odhajal proti Kranjski, enoto razdelil v dve pohodni skupini; prvo skupino sta sestavljala prvi

97 Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. I, str. 148–149.
98 Prim. Šmid, Aus Alt Laibach, str. 143.
99 Capuder, *Zgodovina*, str. 33.
100 Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. I, str. 150.
101 AT ÖStA/KA, Matr, IR 17, Nr. 01496, Geburts&Tauf-Buch 1805 bis 1835, str. 74.
102 Zanimivo je, da so ga leta 1817 v vojaškem dokumentu zabeležili kot Josepha in tako je zabeležen tudi v vojaškem šematizmu za leto 1817; v dokumentih za leto 1819 pa je naveden kot Johann.
103 AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ML, Ktn. 1326, Muster-Liste, 12. Fousilier, september 1817.
104 Capuder, *Zgodovina*, str. 33.

bataljon in kader tretjega bataljona, drugo pa drugi bataljon in štab polka. 17. novembra 1817 je prek Ljubelja v Tržič in s tem na Kranjsko prikorakala prva skupina, ki je v Ljubljano prispela 20. novembra, druga skupina pa je do mesta prispela dan pozneje.[105] O slovesnem prihodu v glavno mesto Kranjske je poročal *Laibacher Zeitung* in ob tem nekaj vrstic namenil slovesu meščanov od zadnjih oddelkov polka Wimpfen, ki je bil dotlej vpet v življenje Ljubljane. Drugi bataljon polka, v katerem je služil Franz, je bil, kakor so zapisali, nastanjen v Šiški, »četrt ure od Ljubljane«. 21. novembra so pripadniki 17. pehotnega polka, skupaj s štabom, v svojih značilnih biserno sivih uniformah s svetlorjavimi našitki in belimi gumbi pod poveljstvom divizijskega poveljnika, podmaršala Franza barona Gorupa v. Besáneza (1749–1835), slovesno vkorakali v glavno mesto Kranjske. To korakanje je z občudovanjem pospremilo številno občinstvo, na trgu pred mestno hišo pa so bataljon z godbo pozdravili pripadniki meščanskega korpusa. Po končanih slovesnostih so meščani – kakor že dan poprej prvi bataljon – še drugi bataljon oskrbeli z rižem, mesom in vinom.[106] Polkov tretji bataljon je bil tedaj nastanjen v Kranju, grenadirski stotniji pa sta ostali v Pragi, od koder sta odkorakali šele spomladi 1818 in 20. maja prispeli v Trst, kjer so ju pozneje združili z nekaterimi drugimi grenadirskimi stotnijami v en grenadirski bataljon pod poveljstvom podpolkovnika Andreja Jurešiča iz 22. pehotnega polka.[107]

Vojaki in častniki 17. pehotnega polka ter njihove družine so se po tej preselitvi znašli v popolnoma novem okolju, daleč od njim poznanih češkihkrajev. Počasi so se uspešno prilagodili novim razmeram in navezovali stike z ljubljanskimi meščani. K temu je svoje prispeval tudi spretni polkovnik Söldner von Söldenhofen, ki je zelo dobro skrbel za svoj polk in denimo dosegel, da so leta 1819 tudi polkovno šolo iz Kosmonosa preselili v Ljubljano. Pri tem so na njegovo pobudo veliko pomagali tudi ljubljanski meščani z nabirkami za vzdrževanje zavoda, pa tudi častniki in moštvo pri tem niso zaostajali.[108]

Stotnik 2. razreda Franc Franz se je skupaj z družino, kot kaže, dobro znašel v novem okolju. Žal pa je to navdušenje nad spoznavanjem novega mesta in okolice kaj kmalu zamenjala žalost. 24. marca 1818 je namreč umrl še ne leto dni star sinček Jožef, ki so ga naslednjega dne pokopali na ljubljanskem pokopališču.[109] Kljub temu je Franz še naprej zvesto opravljal svojo službo pri 12. stotniji. Polk je nadaljeval z urjenjem in spoznavanjem okolice, v njem pa je medtem prihajalo do premestitev, odhodov v pokoj in povišanj, posamezniki pa so se občasno znašli v kazenskih postopkih, še večkrat pa zaradi bolezni ali poškodb v bolnišnici. Iz tabele za september 1818 denimo izvemo, da je 12. stotnija tedaj štela približno 139 mož.[110] Franz je predpostavljenim v mesečnem poročilu sporočil, da so bili posamezniki zaradi bolezni v bolnišnici; med njimi vojaka Franz Laummer in Andreas Herum. Žal pa je moral še sporočiti, da je med pripadniki njegove stotnije prišlo do dezerterstva. V notici piše, da je 22. septembra 1818 iz ljubljanske vojašnice pobegnil vojak Maximilian Würga.[111] Njegov pobeg pa ni trajal dolgo, saj so ga že 9. oktobra v Brucku na Muri zajeli in pripeljali nazaj v Ljubljano, kjer se je znašel v vojaškem zaporu. Poleg njega je bil

[105] Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. I, str. 151.
[106] *Laibacher Zeitung*, št. 94, 25. 11. 1817: Laibach.
[107] Capuder, *Zgodovina*, str. 77.
[108] Capuder, *Zgodovina*, str. 77–78.
[109] AT ÖStA/KA, Matr, IR 17, Nr. 01513, Sterberegister (1812–1820), str. 242.
[110] AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1328, Monat Tabella, september 1818.
[111] AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1328, Monat Tabella, september 1818.

Josef Söldner von Söldenhofen (Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. I, str. 152).

tedaj zaprt tudi Gottlieb Simbich.[112] Franz se je torej pri svojem delu v Ljubljani srečeval tudi s tovrstnimi težavami in skrbmi, ki pa jih je v krogu družine najbrž lahko potisnil nekoliko na stran. Poleti 1818 se je stotnikova družina še razširila. 13. avgusta se je namreč rodil sin, ki so ga krstili za Karla.[113]

UPOKOJITEV

Mesto Ljubljana je leta 1819 ob praznovanju cesarjevega rojstnega dne (12. februar) želelo posebej počastiti ta praznik in ob tem pokazati, da ceni prisotnost vojaštva, zato je med vojake polka razdelilo enodnevno plačo. To so storili tudi drugi kraji, kjer so bili oddelki 17. pehotnega polka. V enoti pa so tedaj že služili tudi rekruti, ki so prihajali z novega nabornega območja – iz kresij Ljubljana, Postojna in Novo mesto.[114] Pri prvem naboru na Kranjskem so pri polku postopali dokaj rigorozno, kakor piše Capuder: »Polovili so fante kar ob nedeljah pred cerkvijo. Poseben vladni odlok je ta način prepovedal in novačenje se je vršilo pri našem polku pozneje tako redno, da je dobilo polkovno poveljstvo celo pohvalo.«[115] Vojaške obveznike iz Kranjske leta 1819 najdemo tudi že na seznamu 12. stotnije, spisanem jeseni tistega leta. V njem beremo, da je stotniji poveljeval 40-letni stotnik 2.

[112] AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ST, Ktn. 1328, Monat Tabella, november 1818.
[113] AT ÖStA/KA, Matr, IR 17, Nr. 01496, Geburts&Tauf-Buch 1805 bis 1835, str. 85.
[114] Prim. Capuder, *Zgodovina*, str. 67.
[115] Capuder, *Zgodovina*, str. 68.

razreda Franc Franz (*Franciscus Franz*). V njegovi stotniji so v tem letu še prevladovali češki častniki in podčastniki. Nadporočnik je bil takrat že omenjeni 37-letni Johann Hoeger iz Prosmiecka, poročnik pa leto dni mlajši Johann Breisster iz Křemže. Tudi med moštvom je bilo v stotniji največ vojakov iz čeških krajev; priimki, kot so Wrba, Hulka, Kommarech, Janda, Jellen, Benda in Beraneck, to le še dodatno izpričujejo. Med vojaki so se našli tudi takšni, ki so imeli domovinsko pravico v poljskih krajih. Mednje je sodil 25-letni Thomas Przinsky iz Jinkowa. Med preprostimi vojaki so se, kakor omenjeno, že našli tudi nekateri sinovi Kranjske. Na seznamu enote denimo na 67. mestu najdemo 26-letnega vojaka Matijo Ambrožiča, po poklicu čevljarja, doma iz Ljubljane. Ta se je v vojski znašel v vojnem letu 1813, ko je bil sprva dodeljen 10. lovskemu bataljonu. Kot zanimivost velja omeniti, da je zraven pripisano, da je 19. julija 1815 iz vojske dezertiral pri Lyonu, leto pozneje pa se je spet znašel v vojaški suknji in od decembra 1817 služil pri 17. pehotnem polku. 21-letni Simon Grošelj še ni imel za seboj takšnih burnih doživetij, saj je v vojsko vstopil šele 10. decembra 1817 in je torej dotlej imel za seboj šele dve leti vojaške službe. Poleg omenjenih na seznamu 12. stotnije iz »slavne Ilirije« najdemo še nekaj drugih vojakov s priimki, kot so Taler (*Thaller*), Premrou, Osterman (*Ostermann*), Gričer (*Gritscher*), Penko, Pavlič (*Paulitsch*), Debevc (*Debeutz*), Zadnikar (*Sadnikar*) in Hrovat (*Hrovath*).[116]

Stotnik 2. razreda Franc Franz je stotniji poveljeval še leta 1820, ko je bil polk 13. avgusta z dvema bataljonoma poslan v Italijo. Polk je preko Gorice in Vidma korakal proti mestu Este. Tam je dotedanji poveljnik, polkovnik Josef Söldner von Söldenhofen, postal general in bil premeščen, na njegovo mesto pa je prišel Franzev nekdanji stotnijski poveljnik, novi polkovnik Johann von Karg. Ta je polk decembra istega leta popeljal v Benetke in tam čakal na odločitve visokih diplomatov o nadaljnjih korakih.[117] V tem času je Franz že razmišljal o tem, da bi dal slovo vojaški suknji. Šmid piše, da je Franzu poškodba dimeljske kile, ki jo je leta 1815 staknil ob naskoku na francoske okope, sčasoma začela povzročati težave, ki so ga vse bolj ovirale pri opravljanju službe. Zaradi tega je nato stopil v pokoj.[118] Dejansko se je Franz upokojil 16. januarja 1821, kakor izkazujejo njegovi vojaški dokumenti, ter ob tem prejel letno pokojnino v višini 400 goldinarjev[119] oziroma, kakor navaja Šmid, 600 goldinarjev konvencionalne veljave.[120] Ko je Franz slekel vojaško suknjo, se je kot upokojeni častnik poskušal čim bolj integrirati v tedanjo meščansko družbo, v kateri se je udejstvoval predvsem kot podpornik ali član različnih kulturnih društev. Očetovemu zgledu so sledili tudi otroci. Kljub temu pa je Franz, če sodimo po njegovih pismih baronu Erbergu, v katerih ne manjka informacij o dogajanju v vojaških vrstah, vse življenje ostal tesno povezan z vojsko. Ne nazadnje se v svojih pismih, pa tudi voščilih ob novem letu,[121] ko se je v časopisnih vrsticah oglašal z dobrimi željami, ni pozabil podpisati kot stotnik.

Financiranje

Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa P6-0262 (Vrednote v judovsko-krščanskih virih in tradiciji ter možnosti dialoga), ki ga iz javnega proračuna sofinancira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).

116 AT ÖStA/KA, Pers MLST, Infanterie, IR17, ML, Ktn. 1330, 1819, 2. Teil, 12. Compagnie.
117 Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, Bd. I, str. 153.
118 Šmid, Aus Alt Laibach, str. 143.
119 AT ÖStA/KA, GBBL, OuM Reg. IR 17, 1820–1840, Abgangsklasse II, Heft 1, str. 58: Franz.
120 Šmid, Aus Alt Laibach, str. 143.
121 Prim. *Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung*, 1. 1. 1835, str. 8.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

AT ÖSTA – Österreichisches Staatsarchiv
KA – Kriegsarchiv

Matr (Militärmatriken), IR (Infanterieregiment) 17.
Pers (Personalunterlagen), MLST (Musterlisten und Standestabellen der k. k. Armee), Infanterie, IR (Infanterieregiment) 17, ML (Musterlisten).
Pers, MLST, Infanterie, IR 17, ST (Standestabellen).
Pers, GB (Militärische Grundbuchsevidenz), OuM (Offiziere und Mannschaften), Grundbuchsevidenz der Regimenter, Branchen und Korps, Ir Reg. IR 17, 1820–1840, Abgangsklasse II.

SI AS – Arhiv Republike Slovenije
AS 730, Gospostvo Dol

ČASOPISI IN LETOPISI

Amtsblatt zur Laibacher Zeitung, 1833.
Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, 1835.
Laibacher Zeitung, 1817.
Militär-Almanach, 1797.

LITERATURA

Berkovich, Ilya in Wenzel, Michael: The Austrian Army. *The Cambridge History of the Napoleonic Wars*, *Vol. II*: *Fighting the Napoleonic Wars* (ur. Bruno Colson, Alexander Mikaberidze). Cambridge: Cambridge University Press, 2022, str. 106–128.

Bruckmüller, Ernst: *Avstrijska zgodovina*. Ljubljana: Slovenska matica, 2017.

Capuder, Karol: *Zgodovina c. in kr. pešpolka št. 17.* Ljubljana: Karantanija, 2005.

Duffy, Christopher: *Instrument of War*: *Volume 1 – The Austrian Army in the Seven Years War.* Solihull: Helion & Company, 2020.

Golec, Boris: Terezijanske reforme, gibalo sprememb občutka pripadnosti in povezanosti ter identitet v slovenskem prostoru. *Marija Terezija – med razsvetljenskimi reformami in zgodovinskim spominom* (ur. Miha Preinfalk, Boris Golec). Ljubljana: Založba ZRC, 2018, str. 195–216.

Haythornthwaite, Philip: *Austrian Army of the Napoleonic Wars 1: Infantry (Men-at-Arms, 176)*. Oxford: Osprey Publishing, 2012.

Leggiere, Michael V.: *Napoleon and the Struggle for Germany. The Franco-Prussian War of 1813. Volume 2: The Defeat of Napoleon*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.

Rechberger von Rechkron, Josef Ritter: *Das Bildungswesen im österreichischen Heere vom 30jährigen Kriege bis zur Gegenwart, Wien 1878* (*Mitteilungen des k. k. Kriegsarchivs, Separatbeilage der Österreichischen militärischen Zeitschrift*). Wien: Commisionsverlag von R. V. Waldheim, 1878.

Rothenberg, Gunther E.: *Napoleon's Great Adversaries: The Archduke Charles and the Austrian Army 1792–1814*. New York: Spellmount Publishers Ltd., 1995.

Sked, Alan: *Radetzky: Imperial Victor and Military Genius*. London, New York: I. B. Tauris, 2011.

Sked, Alan: *The Survival of the Habsburg Empire. Radetzky, the Imperial Army and the Class War, 1848.* London, New York: Longman, 1979.

Stergar, Rok: Uvedba vojaške obveznosti in druge terezijanske vojaške reforme. *Marija Terezija – med razsvetljenskimi reformami in zgodovinskim spominom* (ur. Miha Preinfalk, Boris Golec). Ljubljana: Založba ZRC, 2018, str. 451–462.

Strobl von Ravelsberg, Ferdinand: *Geschichte des k. u. k. Infanterie-Regiments Nr. 17 (Ritter von Milde), 1674–1910, Bd. I. in II.* Laibach: Kaiserlich-königlicher Schulbücher Verlag, 1911.

Šmid, Walter: Aus Alt Laibach. *Carniola: Mitteilungen des Musealvereins für Krain* 2, 1909, št. 3–4, str. 143–153.

Šumrada, Janez in Kopitar, Adrijan: *Kranjski Janezi, Napoleonovi soldati. Francoski vojaški nabor v ilirski provinci Kranjski, 1812–1813.* Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2018.

Teuber, Oscar: *Die Österreichische Armee von 1700 bis 1867*, Bd. 2. Wien: Berte & Czeiger, 1895.

Wrede, Alphons: *Geschichte der K. und K. Wehrmacht: die Regimenter, Corps, Branchen und Anstalten von 1618 bis Ende des XIX. Jahrhunderts*, Bd. I. Wien: L. W. Seidel, 1898.

CAPTAIN FRANZ FRANZ'S MILITARY CAREER

The correspondence that has been preserved as part of Erberg's legacy portrays the colourful atmosphere of Ljubljana's society during the pre-March period. The letters were written by Franz Franz, a retired army captain, whose life was already briefly presented by Walter Schmid, and a few further details were revealed by drawing from the examined archival documents, kept in Vienna. These documents inform the reader that Franz Franz was born in 1779 in Holohlavy, a village in the district of Hradec Králové in the modern Czech Republic. As gathered from archived notices, he was the son of a soldier, which led him to take up studies at the so-called regimental training school. In the autumn of 1796, Franz became a member of the 17th Infantry Regiment 'Hohenlohe' as an ordinary soldier. The start of his military career coincided with the time of Napoleon's military campaigns. On 19 February 1799, Franz awaited his first promotion for his service and dedication, obtaining the rank of corporal. Holding this rank, he was transferred that same year to the Apennine Peninsula, where he experienced his baptism of fire in the Battle of Ancona. He further distinguished himself in the battle and siege of Genoa, which in April 1800 earned him the promotion to the rank of sergeant. Following the peace treaty of 9 February 1801, he fought with his unit at Litoměřice and was promoted to the rank of sergeant major in September 1805 and then to the rank of second lieutenant a little over a month later. This promotion directly preceded an armed confrontation with the French forces as part of the so-called Third Coalition War, which began that same year. Between 16 and 19 October 1805, the 17th Infantry Regiment took part in the Battle of Ulm, in which the imperial forces suffered a devastating defeat.

Following the peace treaty, concluded in Bratislava (26 December 1805), the imperial army underwent a series of radical reforms. Serving as battalion adjutant at the time allowed second lieutenant Franz to become acquainted with all the novelties directly from the regimental command. In 1808, Franz was injured in a horseback riding accident, which most likely prevented him from joining the rest of the 17th Infantry Regiment in the battlefield in 1809. Instead, he remained in the rear, carrying out assignments of a conscription inspector. On 23 May 1809, only a day after the Battle of Aspern took place, in which the 17th Infantry Regiment gained distinction, Franz was promoted to the rank of senior lieutenant. However, he was not sent to the battlefront immediately

afterwards and did not take part in the bloody Battle of Wagram (5 and 6 July 1809), which claimed a high toll among his comrades.

In 1810, senior lieutenant Franz married an officer's widow Anna Pfitzner, with whom he built a family, which continuously grew over the years. He evidently did not participate in the subsequent military conflicts that raged across the European continent and remained in the rear until January 1814, when he was promoted again, this time to second captain. He most certainly engaged in battle again in June 1815, when he earned himself distinction during the attack on the French trenches south of Belfort.

After the end of the war, Franz assumed command over the 12th Company in Bohemia, where they were informed in 1817 that the unit was assigned a new recruitment area in Carniola, with its seat in Ljubljana. In the autumn of that same year, Bohemian members of the 17th Infantry Regiment settled in Carniola's capital with their families, gradually integrating into the new environment and local society. The same holds for Franz, whose son was baptised in one of Ljubljana's churches in the summer of 1818. Franz performed his service as an officer until he retired on 16 January 1821. Following his retirement, he tried to immerse himself as much as possible into the local bourgeois circles as a supporter or member of various cultural associations. Later, his example was also followed by his children. Nonetheless, as may be gathered from his letters to Baron Erberg, Franz continued to maintain close ties with the military until he died in 1840.